

Колодій Іванна – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: різні форми вимірювання знань учнів на уроках української мови.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н. Ю.

Вікторія Кондрашова

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В СЕРЕДНІЙ ЛАНЦІ ШКІЛ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ
(ХЕРСОНЩИНА)**

Українська мова в сучасній школі відіграє важливе значення не тільки як предмет освітньої програми, але й головний чинник формування свідомих громадян України починаючи з початкових класів. Проте мовна освіта в загальноосвітніх закладах різних регіонів країни неоднорідна. Беззаперечним фактом залишається використання російської мови та суржику як повсякденної мови тисячі українців, а відтак – і сучасних українських учнів, які зростають в цьому мовленнєвому оточенні. Херсонщина – є однією з таких територій.

На території Херсонської області України переважають саме україномовні школи, але питання використання української мови є наскрізним не лише в освітньому процесі, але й у загальному функціонуванні серед південних жителів.

Актуальність. До проблеми вивчення української мови в школах Херсонщини зверталась мовознавиця Ткаченко Вікторія Іванівна – аспірантка кафедри педагогіки, менеджменту освіти й інноваційної діяльності КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», досліджуючи мовну освіту на півдні України у другій половині XX ст. Тому доцільно розглядати це

16

питання саме у вирі сучасних обставин не тільки в освітній сфері, але, безпосередньо, й у соціокультурній та політичній.

Станом на 2021 рік населення Херсонської області становить близько 1 016 000 українців. Тому вчителям-філологам варто постійно популяризувати вивчення української мови з метою вдосконалення специфічної методологічної системи.

Ми зосередили увагу на виникненні проблеми вивчення української мови саме в середній ланці школи, коли учні вже мають сформоване мовне середовище та виступають його складовою. З погляду на склад лексичного забарвлення, особливостей побудови граматичного та реалізації фонетичного рівнів мови – ми виокремлюємо два джерела знищення цілісної структури сприймання школярами української мови: російська мова та суржик (переважно з російським нахилом).

Російська мова функціонує переважно в міській частині області. Діти при звичаються до неї в умовах соціальних медіаджерел (радіо, телебачення, соціальні мережі і т. д.), але найголовніше – в інституті родини. У таких умовах втрачається ідентифікація та престиж української мови, а відтак – учні не сприймають і не вважають за належне вчити українську.

Функціонування суржику як мовної моделі є загальною проблемою України, але саме в південних регіонах її обсяг набуває визначного масштабу. На відміну від чистої російської мови, суржик переважає саме в сільській місцевості.

Наявність цих двох чинників, спричиняє ряд проблемних питань у методиці вивчення української мови: збайдужіле ставлення до виконання робіт з української мови, численні орфографічні помилки, відсутність зацікавлення у вивченні мови крізь призму вікових особливостей учнів середнього шкільного віку.

У межах цього питання неможливо уникнути проблему мовної інтерференції, основними видами якої є так зване асоціативне й репродуктивне гальмування [4, с. 11].

Асоціативне гальмування виникає, коли на один і той самий подразник (наприклад, звук) необхідно виробити як реакцію іншу дію (позначити цей звук іншою буквою). У такому разі між тим самим подразником і двома різними реакціями повинні бути встановлені нові асоціативні зв'язки. Якщо перша (звук – буква) вже сформувалася, то утворення другої гальмується. Так, часто учні можуть замість української фонemi [и], вживати російську [ы], або ж замість типової української [и], вживати російську [и]. Відтак буква *и* вже виконує роздвоєне значення в мовному мисленні школярів. У наведеному прикладі однакова буква (спільний компонент) виражена різними звуками, отже діятиме вже сформована навичка позначати відповідний звук буквою рідної мови. Ця навичка, накладається на нову, гальмує її. Відбувається так звана інтерференція навичок.

Репродуктивне гальмування виявляється в процесі відтворення мовних одиниць (слів і їх граматичних форм), коли учні шкіл Херсонської області часто вживають граматичну форму російської мови.

Загальноосвітні цілі навчання української мови полягають у засвоєнні школярами системи знань про українську мову, а також у формуванні на основі цих знань мовленнєвих умінь і навичок.

Комунікативні цілі реалізуються під час взаємодії на уроках таких мовленнєвих ситуацій, які б спонукали учнів до діалогічної співпраці з учителем та однокласниками. Так, школярі відповідають на запитання, й самі їх створюють, використовують різноманітне інтонаційне та тематичне оформлення.

Виховні цілі полягають у формуванні етичних, патріотичних та естетичних компетентностей, які передбачають заклик до любові та поваги рідної мови.

Пізнавальні цілі також передбачаються вивченням української мови. Адже через пізнання нового розширюються світоглядні уявлення дітей. Через художню українську літературу, народну творчість (прислів'я, загадки, казки, легенди, дитячі ігри) учні пізнають особливості рідної культури, звичаї

українського народу, ознайомлюються з фольклором, що, безперечно, значно збагачує духовний світ школярів, формує їх світогляд [3, с. 41].

Основними формами роботи, на яких варто акцентувати увагу є аудіювання, словникова робота та розвиток комунікативного мовлення.

Аудіювання є однією з форм взаємодії учнів у процесі спілкування. Продуктом слухання є той умовивід, якого дійшла дитина, і реалізується він в іншому виді мовленнєвої діяльності – говорінні. Щоб забезпечити ці уміння, необхідно подбати про розвиток базових знань та умінь, якими є:

- а) нормативна вимова звуків (орфоепічні навички);
- б) активне використання словникового запасу української мови (у межах тематики, визначеної шкільною програмою);
- в) вдосконалення фонологічних умінь – правильне наголошування слів;
- г) володіння граматичною системою української мови, тобто умінням граматично правильно пов'язувати слова між собою, а також умінням правильно інтонувати речення й текст загалом [4, с. 105].

Словникова робота є однією з найголовніших форм роботи на уроці української мови. Тематична організація лексики, запропонована у програмах і підручниках передбачає поповнення словникового запасу учнів словами, але вчитель може доповнювати цей словниковий масив, використовуючи не тільки українські архаїзми, історизми чи неологізми, але й більш буденні, типові українські слова, адже їх, як і попередньо згаданих, також небагато в активному словниковому запасі школярів навчальних закладів Південного регіону України. Засвоюючи нові слова, особливо якщо вони починають асимілювати з активною лексикою учнів – дає можливість «екологічно підмінити» російську – українською.

Розвиток комунікативного мовлення. Основною метою навчання української мови є формування комунікативного, монологічного й діалогічного мовлення [4, с. 112]. Таким чином, навчальні діалоги між парами учнів мають будуватися на основі мовленнєвої ситуації, створеної вчителем у зв'язку з конкретною лексичною темою на етапі активізації слів у мовленні, а

згодом, поступово виходити за межі освітнього процесу, та поширюватися на повсякденне життя.

Спілкування мовою, що вивчається (хоча б у найелементарнішій формі), яке відбувається «як у житті» – усе це для школярів є своєрідною грою. За В. Артемовим, механізмом гри є наслідування, механізмом наслідування є співпричетність. Сприймаючи мовлення українською мовою, учень мимовільно прагне до спілкування цією мовою [1, с. 24].

Важливим чинником для формування у школярів україномовної компетенції є саме авторитет учителя та його демократична взаємодія з учнівським колективом. Коли учитель-філолог на постійній основі спілкується зі своїми учнями українською мовою як у формальних, так і в неформальних обставинах – діти та підлітки поступово починають переймати таку модель спілкування. Спочатку українська переважатиме саме у відповідях учнів на запитання педагога, а вже первинні та монологічні репліки будуть свідченням результативності методологічної роботи зі школярами.

Отже, у нашому дослідженні вистівлено стан мовної проблеми та специфіку модернізації методики навчання української мови в середній ланці шкіл Херсонської області.

Література

1. Артёмов В. К вопросу о психологии подражания в обучении иностранным языком. *Вопросы психологии и методики обучения иностранным языкам*. Москва, 1947. С. 20–28.
2. Ткаченко В. І. Мовна освіта на Півдні України в II половині ХХ ст. *Минуле і сучасність. Херсонщина. Таврія. Каховка*. Каховка, 2016. С 162–164.
3. Хорошковська О. Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання. Київ, 2006. 256 с.

4. Хорошковська О. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах І ступеня з мовами викладання національних меншин України : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 162 с.

Кондрашова Вікторія – студентка 4 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: діалектологічні дослідження південно-східного наріччя України, українська література, сучасні інтерактивні технології навчання на уроках української мови.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Родюк Н. Ю.

Марина Курбатова

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА У СТАРШІЙ ШКОЛІ

Процес дистанційної освіти в Україні полягає у взаємодії учнів та вчителів незалежно від місця їх проживання й розподілу в часі на основі сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Актуальні дистанційні форми навчання у старшій школі варто досліджувати як природній етап еволюції «традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної аудиторії» [7]. Вагома роль у вдосконаленні національної освіти відводиться впровадженню технологій дистанційного навчання в освітню діяльність та властивих їм новітніх методів організації навчального процесу.

Визначено, що «останні негативні епідеміологічні тенденції демонструють, що Україна дедалі ближча до реалізації цього найгіршого сценарію. Якщо ще місяць тому за добу в державі фіксували близько 900 нових хворих, то в останні дні – понад тисячу випадків COVID-19. Загалом в